

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-3/2022

Защитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 7261 датум: 18. март 2022. год.

**НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА**

**Извештај о посети
Полицијској управи у Суботици**

Београд, март 2022. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

---

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Суботици – седиште ПУ и полицијске станице Бачка Топола и Мали Иђош Окружни затвор у Суботици– Одељење притвора
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	28. јануар 2022. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2022. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су биле ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана – Омбудсманом
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Чланови тима: Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Јагода Вјештица, <i>Покрајински заштитник грађана – Омбудсман</i> Стефан Годоровић, <i>Покрајински заштитник грађана – Омбудсман</i>

1.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски и заводски службеници, као и руководства посећених установа, су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима тима пружене су све тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање, ненадзиран разговор са притвореним лицима и увид и фотокопирање затражене документације.

Професионално поступање службеника током посета НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПУ Суботица, тим НПМ је у ОЗ Суботица обавио разговоре са око 20 притвореника и притвореница који су се у дану посете налазили у Заводу и од

заводских служби прибавио додатне информације од значаја за предмет овог извештаја. Потом је тим НППМ, подељен у два подтима, посетио седиште ПУ и полицијске станице Бачка Топола и Мали Иђош, где је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према доведеним и задржаним лицима и извршио увид у документацију о задржавању лица, а у седишту ПУ и обишао просторије за задржавање. Како су посете полицијским станицама Бачка Топола и Мали Иђош обављене ван радног времена полицијског службеника задуженог за вођење предмета задржавања, информације о поступању према лицима су прибављене из доступне електронске евиденције.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НППМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица - права на приступ лекару и адвокату, права да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начина на који се задржана лица информишу о својим правима. Истовремено, НППМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

НППМ је уочио да се документација о задржавању уредно води и да се у великој мери поклања пажња остваривању ових основних права задржаних лица, а посебно евидентирању начина њиховог остваривања. Како је то НППМ више пута до сада истицао, уредно вођење евиденција доприноси добром управљању, представља једну од гаранција заштите основних права лица и помаже у оптимизацији управљања подацима. **НППМ посебно истиче чињеницу да су поједине препоруке, које је упућивао у својим извештајима о посетама другим полицијским управама и станицама у њиховом саставу, већ имплементиране у пракси рада сада посећених полицијских станица.** Како је то тимовима НППМ објашњено, сви извештаји НППМ се деле преко интерне мреже Министарства унутрашњих послова, па се старешине и други полицијски службеници који непосредно поступају према задржаним лицима редовно информишу и упознају са налазима и препорукама које примењују у свом раду. **На овај начин, полицијске станице поступање према задржаним лицима константно усклађују са важећим стандардима поступања, што НППМ посебно похваљује.**

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

ПУ Суботица располаже са формуларима образаца о правима задржаног лица на енглеском, албанском, мађарском, ромском и румунском језику.

У предметима о задржавању лица у које је тим НППМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима доведених и задржаних лица која су била потписана или је био наведен податак да је лице одбило иста да потпише. Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којим су потврдили њихов пријем. Уочено је и да се време почетка задржавања правилно рачуна,

као и да се обавештења о правима и решења о задржавању уручују лицима убрзо по довођењу у полицијску станицу.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре су навела да су добијали одлуке о задржавању и да су им уручивана писмена обавештења о правима, а само су поједина лица навела да се не сећају да ли су им уручена обавештења о правима. За поједина лица која су изричито навела да нису писмено обавештена о својим правима, тим НПМ је међу документацијом о њиховом задржавању пронашао писмене информаторе о правима, чији су пријем та лица потврдила потписом.

Према службеним наводима, жалбе против одлука о задржавању су ретке и по правилу их подносе браниоци у случајевима задржавања у кривичном поступку.

Предмети су садржали и записнике о задржавању који су били потписани од стране задржаног лица. Према наводима полицијских службеника, примерак записника о задржавању уручују лицима након истека задржавања, што се констатује на примерку записника који се чува у предмету.

Записници о задржавању лица не садрже податке о обиласцима задржаних лица ни напомене о стању и активностима лица приликом обиласка. Према службеним наводима, полицијски службеници у седишту ПУ не обилазе задржана лица будући да је просторија под видео надзором, па полицијски службеници Дежурне службе имају сталан надзор над задржаним лицем.

1.

УТВРЂЕНО

У седишту ПУ Суботица полицијски службеници надзор над задржаним лицима не врше повременим обиласцима и разговорима са лицима.

РАЗЛОЗИ

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.⁴

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обиласком и разговором са задржаним лицем.⁵

ПРЕПОРУКА

У седишту ПУ Суботица полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 48.

⁵ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19), чл. 35. ст. 1. и 2.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, доведеним и/или задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника или полицијски службеници обаве позив на број телефона који им лице да и о томе дају повратну информацију доведеном/задржаном лицу.

У већем броју случајева задржавања чију је документацију тим НПМ прегледао, лица нису желела да о свом задржавању било кога обавесте. Ова информација се евидентира у записницима. Када задржана лица желе да остваре ово право, у записницима о задржавању су се налазили подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена, али не и време обавештавања блиске особе.

2.

УТВРЂЕНО

У ПУ Суботица се не евидентира податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о задржавању лица.

РАЗЛОЗИ

Лице које је лишено слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе, о оптужби која му се ставља на терет као и о својим правима и има право да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору.⁶

Право притворене особе да се чињеница о његовом притварању саопшти трећем лицу треба у принципу да буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора. ЦПТ наравно прихвата да уживање овог права може бити ограничено одређеним изузецима, ради заштите легитимних интереса полицијске истраге. Међутим, такви изузеци треба да су јасно дефинисани и строго временски ограничени и да њихова примена мора бити пропраћена одређеним мерама заштите (нпр. свако кашњење са обавештењем о притварању треба писмено евидентирати са разлозима за то кашњење, као и потребу да изузетак одобри виши руководилац у полицији који није повезан са случајем или тужилац).⁷

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.⁸

⁶ Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/06), чл. 27. ст. 2.

⁷ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 43.

⁸ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 40.

Записник о задржавању лица садржи податке о обавештавању чланова породице, других лица и надлежних органа о задржавању лица.⁹

ПРЕПОРУКА

ПУ Суботица ће у записнике о задржавању лица уносити податке о томе када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

У неколико полицијских станица је уочено да је у записницима уписано да је задржано лице желело да обавести свог адвоката и да је тај адвокат обавештен, али су недостајали подаци о остваривању права на обавештење члана породице или друге блиске особе. Два притворена лица су навела тиму НПМ да им није било омогућено да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, а у записницима о задржавању, које су без примедби потписали, је евидентирано да су желели да обавесте адвоката. **НПМ скреће пажњу на чињеницу да је овде реч о два различита права: праву доведених и задржаних лица да обавесте о томе члана породице или другу блиску особу и праву на приступ браниоцу, те да је потребно да се одвојено евидентирају.**

Притворена лица са којима је тим НПМ обавио разговоре су навела да су имали могућност да о задржавању обавесте особу по избору, односно да за тим није било потребе будући да су лишени слободе у стану у присуству неког блиског лица.

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Сва лица која је потребно задржати претходно имају лекарски преглед, који обавља Служба хитне медицинске помоћи локалног Дома здравља, како би се утврдило да ли су здравствено способни за задржавање. У седишту ПУ Суботица о овоме се сачињава потврда лекара, на формулару који је сачинила ПУ и која се чува у предмету. У овај формулар се уписују број протокола и подаци о здравственој служби која је обавила преглед, подаци о задржаном лицу, мишљење лекара о томе да ли здравствено стање задржаног дозвољава да буде задржано, уочене повреде, изјаве лица, предложена терапија и време прегледа. Формулар потписује лекар. Уочено је да је у формулару унапред одређено да је мишљење лекара да лице може бити задржано – формулација гласи: "...мишљења сам да здравствено стање задржаног лица дозвољава да лице буде задржано у полицији." Упркос томе, полицијски службеници наводе да је било случајева када лекар није био мишљења да лице може бити задржано, у којим случајевима је поступљено у складу са мишљењем лекара.

НПМ поздравља и похваљује употребу образаца за потврде лекара о способности лица да буду задржани, јер представљају корисно оруђе полицијским службеницима и здравственим радницима за евидентирање битних података: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега. Ови обрасци су добар начин за отклањање досадашњих замерки у погледу документовања лекарских прегледа и омогућавају поступање у складу са препорукама НПМ. У исто време, НПМ указује да би садржину обрасца требало кориговати у правцу да мишљење лекара не буде унапред одређено, већ да лекар који је обавио преглед може и треба да определи да ли је лице способно или није за задржавање.

⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 111. т. 6.

Прегледи се обављају у службеним канцеларијама, а полицијски службеници наводе да лекарским прегледима присуствују искључиво на захтев лекара. Информација о присуству полицијских службеника лекарском прегледу се евидентира у записник о задржавању.

Према службеним наводима, медицинску документацију здравствени радници уручују само задржаном лицу.

Притворена лица која су претходно била задржана су тиму НПМ навела да нису имала потребу за лекаром током трајања задржавања и да су имала обавезан лекарски преглед. Неколико њих је навело да су овим прегледима присуствовали полицијски службеници.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима безбедности саобраћаја по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности, да је адвокат присуствовао саслушању и да су имали могућност да са њим обаве разговор у приватности. Поједини притвореници су навели да адвоката нису видели до саслушања. О овоме нема података у документацији о задржавању. У неколико записника о задржавању наведено је да је о задржавању обавештен бранилац, али недостају остали подаци од значаја за остваривање права задржаног на приступ браниоцу. Такође, у неколико решења о задржавању у кривичном поступку су наведени подаци о браниоцу, одређеном по службеној дужности, али је недостајао потпис адвоката.

НПМ је још раније утврдио да евиденције о доведеним и задржаним лицима које се воде у полицијским станицама не садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити остваривање права на приступ браниоцу и препоручио Министарству унутрашњих послова да предузме потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, уносе следећи подаци:

- да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору,
- да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно,
- да ли је обавио неометан разговор са браниоцем,

уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.¹⁰

Иако још увек нису предузете најављене мере у циљу унапређења постојеће електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима",¹¹ чиме би се створили услови за поступање по овој препоруци, НПМ је током посета полицијским

¹⁰ Препорука НПМ бр. 4110-44/21 од 7. априла 2021. год.

¹¹ Одговор Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-70/21-4 од 22. јуна 2021. год.

управама и станицама у њиховом саставу које је обавио након упућивања ове препоруке уочио да су поједине полицијске станице почеле да горе наведене податке о остваривању права задржаних лица на приступ браниоцу евидентирају у постојеће обрасце записника о задржавању и овај начин поступања истакао као пример добре праксе који би требало да примене и остале полицијске станице.¹²

3.

ПРЕПОРУКА

Полицијска управа у Суботици ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Истовремено, НПМ изражава очекивање да ће Министарство унутрашњих послова у оквиру најављених активности на унапређењу електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима", обезбедити услове за потпунији унос и јаснији преглед свих података у овој евиденцији који су од значаја за остваривање права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У ПУ Суботица постоје две просторије за задржавање, које се налазе у седишту ПУ. У њих се смештају лица којима су задржавање одредиле све организационе јединице ове ПУ, по било ком законском основу.

Просторије су капацитета за по три лица, укупно шест, и сличних су димензија – једна око 16 m², а друга око 17 m². Ове просторије су реновиране током 2018. године и затечене су у уредном стању у погледу услова за боравак у њима. Хигијена просторија је на задовољавајућем нивоу, у њима постоји вештачко осветљење одговарајуће јачине. Прозори, иако заштићени решеткама, се отварају и просторије су затечене проветрене. У просторијама се налази и грејно тело. Просторије су опремљене мокрим чвором, који се састоји од WC шоља и лавабоа са чесмом и ови простори су мањим преградним зидовима одвојени од остатка просторија. Од постељине су затечени само душеци и ћебад, који су деловали чисто.

¹² Извештај НПМ о посети Полицијској управи за град Београд, бр. 412-92/21 од 17. јануара 2022. год, Поглавље 2.4. Приступ браниоцу.

просторија за задржавање у седишту ПУ Суботица

4.

УТВРЂЕНО

Задржаним лицима у седишту ПУ Суботица се не обезбеђују сви делови постељине.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.¹³

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.¹⁴

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

¹³ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

¹⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

- обезбедити да све ћелије које се користе за задржавање преко ноћи имају средства адекватна за такав боравак (нпр. кревет или платформу за спавање), и да лица која се држе у притвору преко ноћи добију чисте душекe и ћебади;
...¹⁵

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.¹⁶

Просторије за задржавање које су намењене за задржавање лица дуже од 12 часова, морају бити опремљене посебним лежајем са постељином, која се састоји од: **душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе, за свако задржано лице.**¹⁷

ПРЕПОРУКА

У седишту ПУ Суботица лицима која се задржавају дуже од 12 часова ће се обезбедити комплетна постељина и иста ће се одржавати чистом.

У просторијама је инсталиран систем за позивање полицијских службеника, који омогућава и усмену комуникацију и који је у функцији.

Просторије су под видео надзором, о чему су истакнута обавештења на зиду поред улаза у просторију. Обавештење о постојању видео надзора које је истакнуто изван просторије лако може да промакне лицу које се смешта у просторију, па НПМ сматра да би ово обавештење, како би се осигурало очување приватности задржаних лица, требало постављати унутар просторије. На овај начин, ова информација ће им током боравка у просторији бити доступна и уочљива.

5.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторијама за задржавање у ПУ Суботица није означена унутар просторија.

РАЗЛОЗИ

*Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.*¹⁸

ПРЕПОРУКА

ПУ Суботица ће обавештења о видео надзору у просторијама за задржавање истаћи на видна места унутар просторија.

Ходник испред просторија је такође под видео надзором, а на зиду ходника је видно истакнут план евакуације.

¹⁵ Србија: Посета ЦПТ 2015, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 36.

¹⁶ Србија: Посета ЦПТ 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 42.

¹⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 3. ст. 1.

¹⁸ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 3.

У истом ходнику, преко пута просторија за задржавање, налазе се три просторије које се такође користе приликом поступања према доведеним и задржаним лицима. Ове просторије немају врата већ су решеткама одвојене од ходника. Све су затечене чисте и уредне у погледу материјалних услова боравка. И ове просторије су под видео надзором.

У првој просторији се обавља преглед и по потреби претрес лица и привремено одузимају предмети. Овде се налази и орман за чување предмета.

просторија за преглед лица и чување привремено одузетих предмета у седишту ПУ Суботица

Друга просторија се користи за краткотрајан боравак доведених лица. У њој се налази неколико клупа, а на једној од њих је затечен душек.

просторија за доведена лица у седишту ПУ Суботица

Трећа просторија се користи за смештај задржаних лица, и то изузетно, када су обе просторије за задржавање попуњене или је потребно раздвојити задржана лица, на пример због тога што су осумњичена за исто дело или су различитог пола. У овој просторији се налазе два већа лежаја, на којима су затечени душеци и ћебићи, а просторија располаже и са санитарним уређајем – чувавцем.

"резервна" просторија за задржавање у седишту ПУ Суботица

Видео снимци се према службеним наводима чувају око 12 дана. У Извештају о посети Србији, ЦПТ је констатовао да је у контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала. Имајући у виду да је законом прописани рок за подношење притужбе лица које сматра да су му поступањем или пропуштањем поступања запосленог при вршењу службених задатака повређена људска и мањинска права и слободе, 30 дана од дана када се притужена радња догодила, НПМ сматра да би требало створити услове да се снимци видео надзора чувају најмање 30 дана, како би се у случају притужби задржаних лица могле проверити релевантне чињенице и истражити случај неадекватног поступања. Поред тога, одговарајуће чување снимака видео надзора доприноси и превенцији тортуре и има одвраћајући ефекат од било каквог лошег поступања.

6.

УТВРЂЕНО

Снимци видео надзора у и испред просторија за задржавање у седишту ПУ Суботица се не чувају у довољном временском трајању.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.¹⁹

¹⁹ Србија: Посета ЦПТ 2011, ЦПТ/Инф (2012) 17, пар. 37.

Треба обратити више пажње на бољу покривеност видео надзором, уз снимке сигурносних камера и адекватан начин чувања снимљених података.²⁰

Притужбу може поднети свако лице (у даљем тексту: притужилац) које сматра да су му поступањем или пропуштањем поступања запосленог (у даљем тексту: притуженик) при вршењу службених задатака повређена људска и мањинска права и слободе, у року од 30 дана од дана када се притужена радња догодила.²¹

У притужбеном поступку притужбу решавају руководиоци организационе јединице Министарства у којој ради притуженик (у даљем тексту: руководиоци) и Комисија за решавање притужби (у даљем тексту: Комисија). Притужбе поднете у року од 30 дана од дана када се притужена радња догодила решавају се у притужбеном поступку.²²

Проверавање притужбе обухвата све радње и поступке којима се проверавају релевантне чињенице и околности у вези са наводима из притужбе, а нарочито поступање и последице поступања притуженика које је предмет притужбе. Руководилац је дужан да у притужбеном поступку размотри све расположиве документе, обави потребне разговоре и оствари целовит увид у поступање притуженика на које се притужба односи.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би се снимци видео надзора у и испред просторија за задржавање у седишту ПУ Суботица чували у трајању не краћем од 30 дана.

Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији Дежурне службе. У две просторије видео надзор нарушава приватност задржаних лица приликом коришћења тоалета, с обзиром да покрива WC шољу, односно чучавац. НПМ указује да се камере могу поставити тако да не покривају тај део мокрог чвора или се слика видео снимка у том делу може замутити, што је решење које је већ сретао у многим полицијским станицама.

видео надзор над просторијама за задржавање нарушава приватност задржаних лица у седишту ПУ Суботица

²⁰ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 131.

²¹ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/16, 24/18 и 87/18), чл. 234. ст. 1.

²² Правилник о начину поступања у току притужбеног поступка ("Сл. гласник РС", бр. 54/17), чл. 2. ст. 1. и 3. и чл. 8. ст. 2.

7.

УТВРЂЕНО

У појединим просторијама за задржавање у седишту ПУ Суботица видео надзор нарушава приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба.

РАЗЛОЗИ

Пилот пројекат, који се састојао од постављања CCTV камера у неке од ћелија (оне које се користе за смештај особа за које се верује да су у опасности од самоповређивања и оних које захтевају додатни надзор из здравствених разлога) био је у току у време посете ЦПТ Полицијској управи у Малмеу. У том контексту, делегација је са забринутости приметила да су камере постављене на такав начин да се притворена лица могу видети на контролним екранима док користе тоалете у ћелији.

Комитет жели да истакне да, кад год се сматра да је потребно ставити притворено лице под видео надзор, његова приватност треба да се очува када користи тоалет, на пример пикселизацијом слике тоалета. ЦПТ препоручује да се у Полицијској управи Малме предузму одговарајући кораци.²³

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица.²⁴

Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање. Уређајима из става 3. овог члана, не могу се надзирати простори намењени за хигијенске потребе задржаног лица.²⁵

ПРЕПОРУКА

ПУ Суботица ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба у свим просторијама за задржавање.

Задржаним лицима се обезбеђује оброк из ресторана ПУ Суботица и састоји се конзервиране хране и хлеба. Вода за пиће је доступна на чесмама у просторијама за задржавање. У записницима су евидентирани подаци о томе да ли је задржано лице обедовало, односно да ли му је понуђен оброк.

НПМ је већ упућивао препоруке Министарству унутрашњих послова да се лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбеди барем један комплетан оброк.²⁶ НПМ је обавештен да Одељење за организовање исхране и смештаја у склопу припадајућих ресторана обезбеђује исхрану без накнаде задржаним лицима на основу требовања надлежних организационих јединица Дирекције полиције, при чему су број и структура obroка одређени у зависности од временског трајања задржавања. Пружање услуга исхране на нивоу града Београда за задржана лица ван радног времена ресторана који постоје у полицијским станицама је организационо решено на начин да се obroци припремају и преузимају из ресторана "Бежанијска Коса", а обезбеђивање исхране у осталим подручним полицијским управама, укључујући и градове у којима не постоје ресторани Одељења за организовање исхране и смештаја, исхрана се може

²³ Шведска: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2021) 20, пар. 17.

²⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 3.

²⁵ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 3. и 4.

²⁶ На пример: Извештај о посети Полицијској управи за град Београд, бр. 412-114/20 од 30. децембра 2020. год; Извештај о посети Полицијској управи у Смедереву, бр. 412-42/20 од 27. маја 2020. год.

организовати преузимањем пакета obroka из локацијски најближег ресторана, а сходно требовању од стране надлежне организационе јединице Дирекције полиције.²⁷

8.

УТВРЂЕНО

Исхрана задржаних лица у ПУ Суботица се састоји од сувих obroka.

РАЗЛОЗИ

Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје природне потребе у чистим и пристојним условима, те морају имати одговарајуће погодности за прање. Храна им треба бити давана у прикладно време, и при томе **треба укључити бар један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваки дан.**²⁸

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксирани столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и **да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана.** Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.²⁹

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

- **понудити храну, укључујући најмање један целовит оброк, у одговарајућим временским размацама задржаним лицима, као што је предвиђено у прописима Републике Србије; то подразумева да за полицијске установе треба одредити одређени буџет за ову намену;**

...³⁰

Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, **укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије.** Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.³¹

Задржаном лицу омогућиће се исхрана, и то три obroka дневно (доручак, ручак, вечера) у одговарајућим временским интервалима, што укључује и право на посебну исхрану из здравствених разлога или верских убеђења.

Задржаном лицу ће се обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, лицу ће се обезбедити три obroka.

Исхрана се обезбеђује у складу са прописима Министарства о услугама исхране и смештаја.³²

²⁷ Акт Сектора за материјално-финансијске послове бр. 4214/20 од 20. децембра 2020. год, који је достављен у прилогу акта Секретаријата Министарства бр. 072/3-156/20-9 од 18. јануара 2021. год.

²⁸ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

²⁹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

³⁰ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

³¹ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 44.

³² Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 37.

Лицима која нису запослена у Министарству обезбеђује се исхрана, без накнаде, и то – лицима лишеним слободe у складу са законом, на основу захтева надлежних организационих јединица Дирекције полиције - у ком случају се број и структура оброка одређују сагласно временском трајању лишења слободe (задржавања).

Исхрана без накнаде обезбеђује се на основу дневних требовања са тачним бројем корисника и бројем оброка која се достављају од стране руководиоца организационе јединице корисника у ресторан исхране у коме се пружа услуга (кувани или суви оброк).

У случају из става 1. овог члана, организационој јединици надлежној за организовање исхране и смештаја, доставља се захтев од стране руководиоца организационе јединице корисника који садржи правни основ по коме се услуга захтева, врсту оброка која се тражи, број корисника и временски период пружања услуге.

Корисницима се обезбеђује исхрана без накнаде кроз следећу структуру оброка: доручак, ручак, вечера и ужина.

Доручак, ручак и вечера могу бити у облику куваног оброка и сувог оброка - ланч пакет.

Суви оброк - ланч пакет, обезбеђује се када теренски услови не дозвољавају припрему и конзумирање куваног оброка.³³

ПРЕПОРУКА

ПУ Суботица ће лицима чије задржавање траје дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

НПМ је у ОЗ Суботица обавио разговоре са око 20 притворених лица, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања и полицијског задржавања. Током ових разговора, НПМ је примио неколико навода о лошем поступању од стране полицијских службеника приликом хапшења, што је само у једном случају било поткрепљено доступном документацијом. У овом случају надлежно јавно тужилаштво предузима радње из своје надлежности.

Лице А.А. је навело да су га приликом хапшења полицијски службеници извукли из аутомобила, када су му задали више удараца песницама, да је потом оборен на земљу поред аутомобила, да су наставили да га ударају песницама и шутирају ногама по телу, да је везан лисицама и спуштен поред пута где су наставили да га ударају и да је потом одведен у ПС Сента где је задобио више шамара. Здравствени радници службе хитне медицинске помоћи, који су дошли у полицијску станицу да га прегледају, наводно нису желели да евидентирају све повреде и његове изјаве о начину њиховог настанка, због чега је одбио даље пружање здравствене заштите. Додаје и да је у полицијској станици под присилом потписао неке папире. Према записнику о пријему у ОЗ Суботица, ово лице је примљено са видљивим повредама, због чега је имао преглед у Општој болници у Суботици, о чему је састављен извештај у којем су евидентирани повреде. С обзиром да се ово лице на саслушању у јавном тужилаштву пожалило на поступање полицијских службеника, јавно тужилаштво је од Завода затражило лекарски извештај, који је достављен.

Лице Б. Б. је навело да је приликом лишења слободe од стране полицијских службеника ПС Бачка Топола било везано лисицама, са рукама позади, те да су лисице толико јако

³³ Правилник о обезбеђивању исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/21), чл. 7. ст. 2, чл. 8. ст. 1. т. 1. и ст. 2. и чл. 9. ст. 1. – 3.

биле стегнуте да су га заболели зглобови и да је губило ваздух. У доступној документацији никакве повреде нису биле евидентиране.

Лице В.В. наводи да је приликом лишења слободе задобило два удараца ногом у стомак и један ударац отвореном шаком у потиљак и да од удараца у стомак и даље има јаке болове. На првом лекарском прегледу по пријему у ОЗ Суботица нису евидентиране било какве повреде, а констатовани су гастроентеролошки проблеми са стомаком.

Лице Г.Г. наводи да је након лишења слободе одведено у једну полицијску станицу у Суботици, где га је 5 – 6 полицијских службеника ударало рукама и ногама по глави и телу, да је потом одведено у другу полицијску станицу у Суботици, где га је поново више полицијских службеника ударало и шутирало, да су га натерали да потпуно скине одећу и тако проведе целокупно време задржавања. Додаје и да је повреду на глави, која је била видљива током разговора тима НПМ са њим, задобио када га је окрзнуо метак којим је на њега пуцано из службеног оружја приликом хапшења. Ови наводи нису могли бити у потпуности потврђени увидом у доступну документацију. На првом лекарском прегледу по пријему у ОЗ Суботица, у Извештају о повредама убележени су наводи лица да је при хапшењу ударен кундаком и „закачен“ метком, у делу описа повреда је убележено да је у питању чеона огуљотина која није свежа, као и огуљотина на левој страни темена дужине око 12 cm са водоравним пружањем. Према мишљењу лекара у питању је лака телесна повреда, а оцењено је да постоји висок степен подударности између уочених повреда и навода лица о начину њиховог настанка. Према документацији коју је НПМ прегледао у полицијској станици, лицу су констатоване повреде у пределу главе, за које није описано на који начин су могле настати, а на лекарском прегледу је лице изјавило да су настале приликом хапшења и да је ударио главом у бетон.

Лице Д.Д. наводи да је од стране полицијских службеника ПУ Суботица хапшен у јануару текуће године, да је задобио неколико шамара, да је шутнут у леву бутину и 5 – 6 пута ударен у лево раме песницом. Такође, лице је навело да, приликом прегледа од стране лекара пре задржавања, као и приликом првог лекарског прегледа при пријему у притвор није лекарима рекло да је задобило било какве ударце, те да је у Заводу приликом прегледа од стране лекара само мало задигао горњи део гардеробе због чега повреде нису ни могле бити уочене.

Иако се код већине ових навода није могло утврдити да је дошло до недозвољене или прекомерне употребе силе од стране полицијских службеника, нити другог незаконитог поступања, **НПМ подсећа да би полицијским службеницима требало редовно указивати и подсећати их, укључујући и одговарајуће програме обуке, да при хапшењу не смеју користити више силе него што је неопходно и да, када се ухапшена лица ставе под контролу, не може бити оправдања за даљу употребу силе.**

С тим у вези, **НПМ упућује овај Извештај и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства унутрашњих послова, како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.**

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

Провером у евиденцијама Службе за здравствену заштиту ОЗ Суботица утврђено је да је ова Служба од почетка 2022. године унапредила своје поступање тако што су у коришћење уведене књиге евиденције повреда уочених приликом пријема лица лишених слободe у Завод, било да је реч о осуђеним, односно прекршајном кажњеним или притвореним лицима. Такође, од ове године запослени у Служби за здравствену заштиту фотографишу повреде на пријему, а то чине чак и онда када је то претходно урадила Служба за обезбеђење. Један медицински техничар и управник су недавно били на обуци о начину документовања доказа о злостављању и употреби формулара за лекарске прегледе, између осталог и формулара који би се користио за први лекарски преглед.

Завод нема стално запосленог лекара, већ два лекара која се ангажују по основу уговора о делу, као и два медицинска техничара. Према наводима лекара, први лекарски преглед се обавља унутар 24 часа од пријема лица, а за те потребе, лекар долази по позиву и викендом и празницима. Приликом прегледа лица скидају горњи део гардеробе, а по потреби се скида и доњи део гардеробе, односно то се чини уколико од стране запослених у Служби за обезбеђење добију информацију да лице има повреде по телу. У склопу телесног прегледа, обавља се и преглед косматог дела главе. Такође, према наводима лекара припадници Службе за обезбеђење се током лекарског прегледа налазе испред амбуланте, на улазним вратима, а током прегледа се поставља параван тако да службена лица не могу да виде лице које је на прегледу, али могу да чују садржину разговора.

У циљу адекватног документовања повреда, лекари попуњавају образац Извештај лекара о повредама, а увидом у исте утврђено је да поједини немају детаљан опис уочених повреда већ углавном дијагнозу, поједини нису имали попуњен део који се тиче мишљења лекара о повезаности између навода лица о начину настанка повреда и самих повреда, и готово сви немају потпис лица, а поједини и лекара који је преглед обавио. У једном од прегледаних Извештаја о повредама, унети су детаљни наводи лица о томе како је задобило повреде, али не и од стране кога, већ се може закључивати да су то била друга осуђена лица. Увидом у поједине здравствене картоне уочено је да се повреде уцртавају у шему тела, а повреде које се фотографишу чувају се у електронском формату у рачунару. У само једном од прегледаних случајева, повреде које су на лицу уочене и описане у извештају о повредама нису биле фотографисане. Према наводима лекара, о уоченим повредама обавештавају надзорника или начелника службе за обезбеђење који даље обавештава управника. Према утврђеној процедури, о повредама за које се сумња да су настале насилно, или лице наведе да је према њему извршено насиље, се обавештава јавно тужилаштво. Ипак, у једном случају је утврђено да Завод није обавестио јавно тужилаштво о наводу притвореног лица да је према њему приликом хапшења поступано насилно, што је било поткрепљено и налазима из лекарског извештаја, већ је на основу исказа притвореника којег је у својству осумњиченог дао пред јавним тужиоцем, тужилаштво самостално предузело радње из своје надлежности, на шта је указано руководству установе.

Лица са којима је тим НППМ обавио разговоре су навела да су приликом првог лекарског прегледа скидали само горњи део гардеробе, или да уопште нису скидали одећу уколико су претходно навели лекару да немају повреде по телу, као и то да се службеници обезбеђења током трајања лекарског прегледа налазе испред амбуланте, али на удаљености са које би могли да чују разговор који се води између њих и лекара.

Како је већ горе наведено, поједина лица су навела да су на првом лекарском прегледу само задигла горњи део одеће, због чега лекари нису могли уочити наводне повреде које су задобила пре ступања у Завод.

НПМ указује да је лекар у заводу стручно медицинско лице коме лице лишено слободе може да укаже да је било изложено лошем поступању од стране службених лица и да објасни настанак евентуалних повреда, као и да здравствена служба у заводима за извршење кривичних санкција има важну улогу у борби против злостављања лица лишених слободе. Детаљно и благовремено документовање повреда и пријављивање оваквих медицинских доказа у значајној мери олакшава истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.

9.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод не обухвата увек визуелни преглед комплетног тела лица, а повреде уочене на лицима се не документују на начин предвиђен стандардима.

РАЗЛОЗИ

Лекар или други квалификовани здравствени радници, без обзира на то да ли су дужни да извештавају лекара или не, посећују, разговарају и прегледају сваког затвореника чим то буде могуће после пријема, а затим по потреби. Посебна пажња се посвећује утврђивању злостављања коме су пристигли затвореници можда били подвргнути пре пријема.³⁴

Приликом прегледа затвореника, лекар или квалификовани медицински техничар/медицинска сестра који за свој рад одговара лекару, посебно води рачуна о евидентирању и извештавању надлежних органа о било ком знаку или индикацији да се са затвореницима поступа насилно.³⁵

Лекар треба у потпуности да евидентира сваки знак насиља који уочи код затвореника приликом медицинског прегледа на пријему у затворску установу, заједно са свим релевантним изјавама затвореника и закључцима лекара. Те информације такође треба да буду доступне затворској управи уз пристанак затвореника.³⁶

Сви знакови насиља који се уоче приликом здравствене провере затвореника код пријема у установу морају бити у потпуности евидентирани, заједно са свим његовим релевантним изјавама, те закључцима лекара. Надаље, ове информације би требало учинити доступним самом затворенику.³⁷

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће злостављање лица лишених слободе током трајања лишења слободе, било да га врши особље или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравка у затвору, односно док су лица

³⁴ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима Анекс уз Резолуцију бр. 70/175 Генералне скупштине УН, усвојену 17. децембра 2015. год. (Манделина правила), прав. 30.б.

³⁵ Препорука Рец (2006) 2-рев Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 42.3.ц.

³⁶ Препорука бр. Р (98) 73 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 30.

³⁷ Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, ЦПТ/Инф (93) 12, пар. 61.

лишена слободe – задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Записник настао након медицинског скрининга поменутог у ставу 73. треба да садржи: i) изјаве које је дотично лице дало, а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис сопственог здравственог стања, као и све наводе о злостављању), ii) потпун извештај о објективним налазима лекара заснованим на детаљном прегледу, и iii) запажања здравственог радника у вези са тачкама i) и ii), уз назнаку поклапања било којих навода и објективних налаза лекара. Записник такође треба да садржи резултате обављених додатних прегледа, детаљне закључке специјалистичких консултација, као и опис терапије пружене због повреда и свих других обављених поступака.

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободe. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије. Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.

Међутим, начело поверљивости не сме постати препрека пријављивању медицинских доказа који указују на злостављање, а које здравствени радници прикупе у датом случају. Допуштање тога значи деловање супротно легитимним интересима лица лишених слободe уопште и друштва у целини. ЦПТ, сходно томе, подржава обавезу аутоматског пријављивања за здравствене раднике који раде у затворима и на другим местима лишења слободe када дођу до таквих информација. Заправо, таква обавеза већ постоји у законима многих држава које ЦПТ посећује, али се у пракси често не поштује у потпуности.

У неколико недавних извештаја о посетама, ЦПТ је препоручио да се постојеће процедуре ревидирају, да се обезбеди да кад год здравствени радници евидентирају повреде које се поклапају са наводима лица лишеног слободe о злостављању, такве информације буду одмах и систематски предочене надлежним властима, без обзира на жеље дотичног лица. Ако се закључи да лице лишено слободe има повреде које јасно указују на злостављање (нпр. видљиве модрице на стопалима), али то лице одбије да открије њихов узрок или наводи разлоге невезане за злостављање, изјава таквог лица треба да се прецизно документује и поднесе датом органу, заједно са детаљним извештајем о објективним медицинским налазима.

„Надлежни орган“ коме треба послати извештај здравственог радника јесте, пре свега, независно тело које има овлашћење да обави званичну истрагу и, ако је потребно, поднесе кривичну пријаву. Остала тела која треба обавестити могу обухватати тела задужена за дисциплинске истраге или за праћење ситуације лица лишених слободe у установи где је можда дошло до злостављања. Такав извештај треба да се учини доступним и лицу лишеном и његовом/њеном адвокату.

Сам механизам достављања извештаја надлежном органу/органима варираће од државе до државе, у зависности од организационих структура, а сасвим је могуће да не обухвата непосредну комуникацију између здравственог радника и тог органа. Извештај се може достављати преко хијерархијске структуре којој припада здравствени радник (нпр. здравствени ресор на министарском нивоу) или руководства затворске установе у којој здравствени радник ради (нпр. управник затвора). Међутим, који год приступ да се примењује, мора се обезбедити да извештај буде брзо достављен надлежном органу.³⁸

Делегација Комитета је уочила да је позитивно то што су све установе имале посебан регистар повреда, у који лекари треба да евидентирају повреде констатоване на затвореницима приликом пријема у затвор или током боравка у затвору. Међутим, повреде које се уоче на новопримљеним затвореницима и даље се описују на површан начин и лекари

³⁸ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 74, 77. и 78.

не изводе закључке у смислу компатибилности повреда са наводима притвореника о неадекватном поступању полиције.

Здравствени преглед новопримљених затвореника, а посебно у установама које представљају тачке уласка у затворски систем, има велики значај. Такав преглед је од суштинске важности, посебно за спречавање ширења преносивих болести, спречавање самоубиства и за тачно благовремено евидентирање повреда.

Комитет жели да нагласи да лекар треба да разговара са сваким новопримљеним затвореником на одговарајући начин и да изврши физички преглед што је могуће пре по пријему; осим у изузетним околностима, разговор/преглед треба да се обави на дан пријема, а посебно када су у питању притворски објекти. Такође, Комитет подсећа да затворске службе здравствене заштите могу значајно да допринесу спречавању неадекватног поступања према притвореницима и пре пријема и током боравка, помоћу систематског евидентирања повреда и да, по потреби, обезбеде информације за релевантне државне органе. Евиденција сачињена након здравственог прегледа треба да садржи:

- i) опис изјава које је дао лице, а које су релевантне за здравствени преглед (укључујући његов/њен опис свог здравственог стања и све наводе о злостављању),
- ii) потпун опис објективних лекарских налаза на основу темељног прегледа,
- ii) запажања стручног здравственог радника с обзиром на i) и ii), при чему исти треба да укаже на доследност између навода и објективних лекарских налаза.

Евиденција такође треба да садржи и резултате додатних обављених прегледа, детаљне закључке специјализованих консултација и опис прописаног лечења повреда и свих наредних спроведених процедура.

Евиденција о здравственом прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са приказом тела у коју су уцртане трауматске повреде која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Такође, било би пожељно да се повреде фотографишу и те фотографије би такође требало ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар повреда у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.

Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораци како би се обезбедило да затворске службе здравствене заштите у објектима које је посетио Комитет, као и друге затворске лекарске службе у другим деловима Србије, у потпуности извршавају своју улогу у спречавању неадекватног поступања и мучења у складу са горе наведеним запажањима и обезбеде следеће:

- да лекари укажу на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год могу то да ураде, на сваку узрочну повезаност између једног или више објективних лекарских налаза и изјава предметног лица;
- да извештаји о трауматским повредама који се тичу повреда које су вероватно настале злостављањем (чак и у одсуству изјава) буду аутоматски прослеђени телу надлежном за спровођење истрага, укључујући и кривичне истраге о тој ствари, без обзира на жеље предметног лица у питању;
- да лекари саветују предметног затвореника да писање таквог извештаја потпада под оквир система за спречавање злостављања, да тај извештај мора да се аутоматски проследи јасно одређеном истражном телу и да такво прослеђивање не замењује подношење притужбе у одговарајућем облику.

Такође би било препоручљиво да затворски лекари могу, у редовним временским размацама, да добијају повратне информације о мерама које су предузела релевантна тела везано за поступање по њиховим прослеђеним извештајима.

Прослеђивање релевантних информација надлежним тужилаштвима и судским органима од суштинске је важности за борбу против некажњавања полицијских службеника. У окружним затворима у Београду и Новом Саду, информације о лицима која су показала повреде и навела неадекватно поступање полиције по пријему у затвор, достављене су судији за претходни поступак и надлежном тужиоцу у случају пријема лица са видним повредама. Иако постоји потреба за бољим евидентирањем повреда, као и да лекари дају јасније изјаве у погледу

компатибилности утврђених повреда и навода о неадекватном поступању, ово се ипак сматра позитивним развојем догађаја. Наравно, да би то било делотворно, то од судије или тужиоца захтева да се лате решавања случајева, што није био случај у време посете. Ни у једном другом посећеном затворском објекту нису примећене повреде на новопримљеним затвореницима које би биле исправно евидентиране или пријављене тужилаштву и судским органима. Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму кораке у свим затворима да се уведе јасна пракса извештавања правосудних органа о свим случајевима наводног неадекватног поступања у којима су евидентиране повреде.³⁹

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.⁴⁰

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела притвореника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).

У случају да се приликом прегледа из става 1. овог члана утврди постојање телесних повреда, лекар је дужан да, у складу са Законом о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту: Закон), о томе достави писмени извештај управнику завода.⁴¹

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).⁴²

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, ОЗ Суботица ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Иако није уочена пракса да немедицинско особље – припадници Службе за обезбеђење непосредно присуствују лекарском прегледу лица лишених слободе тако што се налазе у амбуланти током обављања прегледа, НПМ указује да би сви лекарски прегледи лица, укључујући и прегледе по пријему у Завод, требало да се обављају тако да их не могу чути ни – осим уколико лекар другачије не затражи – видети затворски службеници.

³⁹ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 58. – 61.

⁴⁰ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 115. т. 6.

⁴¹ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 12. ст. 2. и 4.

⁴² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС" 110/14 и 79/16), чл. 12. ст. 2.

Односно, уколико лекар из разлога безбедности затражи присуство припадника Службе за обезбеђење лекарском прегледу лица лишеног слободe, **требало би обезбедити да службеник обезбеђења присуствује лекарском прегледу тако да не може да чује разговор између лица и лекара, а присуство и разлог за присуство немедицинског особља би требало да се евидентира у лекарском извештају.**